

Донецька обласна державна адміністрація
Управління культури і туризму
Донецька обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Н. К. Крупської
Артемівська міська ЦБС

Діалог культур

*Інформаційна довідка
з досвіду роботи бібліотек Артемівської
міської ЦБС*

ББК 78.381.9:63.52

Д 44

Діалог культур : інформ. довід. з досвіду роботи б-к Артем. міськ. ЦБС / Упр. культури і туризму Донец. облдержадмін., Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської, Артем. міськ. ЦБС ; уклад. Н. П. Супрунець, О. О. Харіна. – Донецьк : Сх. вид. дім, 2010. – 10 с.

Укладачі:	Н. П. Супрунець, О. О. Харіна
Редактор:	Т. С. Литвин
Науковий редактор:	Н. В. Петренко
Відповідальний за випуск:	Л. О. Новакова, засл. працівник культури України
Комп'ютерний набір:	В. І. Копійка

©Донецька ОУНБ
ім. Н. К. Крупської, 2010
© Артемівська
міська ЦБС, 2010
©"Східний видавничий дім"
(макет і обкладинка)

Одним з найстаріших міст Донбасу є Артемівськ (до 1924 р. – Бахмут), історія якого своїм корінням уходить в сиву давнину. Бахмутська сторожа була заснована у 1571 р. Наприкінці XVIII ст. місто Бахмут було центром одного з найкрупніших у Російській імперії повітів, другого за площею в Росії після Московського. За радянської влади місто стало центром Донецької губернії, а пізніше – першою столицею Донецької області. У 1924 році Бахмут отримав сучасну назву.

Сьогодні Артемівськ – розвинуте промислове місто. Продукція артемівських підприємств відома далеко за межами України. Тут працює єдиний у країні завод з обробки кольорових металів; Артемівський завод шампанських вин, що виробляє шампанське класичним пляшковим способом; унікальне підприємство "Артемсіль", одне з найбільших у світі, освоєє найбагатше родовище кам'яної солі та ін.

Артемівськ входить до ліги історичних міст України. Він впевнено займає провідне місце у Всеукраїнській мережі міст стійкого розвитку, вважається одним з найкрасивіших у країні.¹

Саме в Артемівську з'явився перший у Донбасі драматичний театр, було організовано музей, відкрита бібліотека.

Міська громада Артемівська об'єднує представників багатьох національностей, серед них українці, росіяни, білоруси, євреї, молдавани, вірмени, татари, греки, цигани, німці, поляки та ін. Всі етнічні спільноти міста дружньо співіснують та зберігають свої історичні та культурні традиції.

Виховання міжетнічної толерантності – один з пріоритетних напрямів діяльності бібліотек Артемівської міської ЦБС, про що наголошено в міській Програмі розвитку національних меншин. Вже багато років книгозбірні міста, а особливо центральна бібліотека, виконують консолідуючу роль, об'єднуючи зусилля закладів освіти, культури, громадських організацій, діяльність яких спрямована на збереження культурного спадку і розповсюдження знань про культуру народів, які проживають на території міста.

Успішна діяльність бібліотек у сфері виховання міжетнічної толерантності можлива лише за наявності зацікавлених соціальних партнерів, серед яких найбільш активними є місцеві національно-культурні об'єднання. Співробітництво бібліотек і національно-культурних об'єднань розпочалося ще у кінці минулого століття, коли за ініціативою Артемівського єврейського благодійного фонду "Хесед

¹ Історія міста [Артемівськ] [Електронний ресурс] / Артемов. гор. сайт. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://artemrada.gov.ua/uk/history>

Зикарон" в центральній міській бібліотеці був створений сектор єврейської літератури.

Діяльність бібліотеки і сектору, зокрема, неодноразово висвітлювалася на сторінках місцевих газет, на телебаченні, у виданнях обласного методичного центру.

Зараз у місті працюють осередки обласних національних організацій, таких як: "Культурно-просветительское общество "Неман", Товариство польської культури Донбасу, Товариство вірмен, благодійний фонд "Хесед Цдака" товариства "Україна-Ізраїль". Співпраця бібліотек і національно-культурних об'єднань здійснюється в межах міської Програми розвитку національних меншин, а також згідно спільним координаційним планам роботи.

Найбільш активно бібліотеки співпрацюють з товариством білорусів та благодійним фондом "Хесед Цдака", що втілюється у наданні допомоги у поповненні бібліотечних фондів відповідною літературою, проведенні різноманітних заходів.

Саме завдяки співпраці з місцевими національно-культурними товариствами бібліотекам вдалося створити фонд документів мовами етносів, перекладених російською та українською мовами. Переважно це художні твори – проза й поезія, а також довідкові видання та періодика. Поповнюються фонди бібліотек й за рахунок надходжень з обмінно-резервного фонду Донецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Н. К. Крупської.

Інформацію про наявні видання розкриває довідково-бібліографічний апарат ЦБС: електронний, алфавітний, систематичний, краєзнавчий карткові каталоги, систематичні картотеки статей, предметно-інформаційні картотеки, де виділено рубрику "Національні меншини", персоналії провідних авторів. У читальному залі ЦМБ регулярно оновлюється інформаційна тека "Національні меншини".

Видання, що розкривають історію та культуру етносів Донеччини, представлені в експозиції "Діалог культур на Артемівській землі", що створена в межах конкурсу "Ярмарок бібліотечних ідей". Конкурс проводився у минулому році серед працівників ЦБС і саме проект "Діалог культур на Артемівській землі" був відзначений та запропонований до впровадження. Його символом стало дерево толерантності, зображення якого бібліотечні працівники знайшли в Інтернеті.

"Євреї – народ Книги" – так називається перший розділ експозиції, який знайомить відвідувачів бібліотеки з традиціями, побутом та культурою єврейського народу. В ньому, серед інших, представлені видання місцевих авторів, такі як книга С. І. Татарінова, Ю. А. Семика,

С. В. Федяєва "Євреї Бахмута-Артемівська", збірки віршів М. Габелєва, Я. Гершаника. Особливою популярністю користується книга С. В. Гордона "Печаль и радість" про сучасне життя євреїв нашої країни, написана на івриті.

Назва наступного розділу – "Які вони – поляки" – говорить сама за себе. Актуальні інформаційні матеріали про історію та сучасність Польщі, довідкові видання, твори Я. Кохановського, А. Міцкевича, Ю. Словацького, Г. Сенкевича, та інших відомих письменників мають великий попит не тільки серед польської діаспори Артемівська, а й серед читачів інших національностей.

Краще пізнати культуру та побут наших побратимів – білорусів допомагає література з розділу "Білоруси – миролюбна, романтична нація", який експонує твори В. Бикова, А. Адамовича, Я. Купали, Я. Коласа та інших письменників, видання про народні традиції, білоруську кухню тощо.

У четвертому розділі "Ми – сини сонячної Вірменії" можна побачити "Євангеліє" вірменською мовою, легендарний середньовічний вірменський епос "Давид Сасунський" вірменською і російською мовами, збірку віршів поетеси А. Саркісян "Дорога нескінченності" вірменською та українською мовами та багато інших цікавих видань.

Кращі твори грецьких поетів Донеччини – Г. Костоправа, Л. Кір'якова, А. Шапурми, Д. Патричі, В. Бороти, збірки пісень греків Приазов'я, видання, що розкривають історію та сучасність Грецької республіки представляють культуру грецької діаспори міста в розділі "Греки – нащадки древньої Еллади".

Така масштабна експозиція мала відповідну презентацію, яка відбулася напередодні 18-ї річниці від дня прийняття Закону України "Про національні меншини в Україні". У презентації взяли участь представники усіх етнічних осередків міста, які розповіли присутнім про свою діяльність і співпрацю з бібліотеками у справі виховання толерантного відношення людей до представників інших націй та народностей. Ведуча заходу, провідний бібліотекар ЦМБ О. І. Ємець навела дані про національний склад жителів області, Артемівська, представила видання з експозиції. Особливого колориту презентації надало представлення символіки, атрибутики ритуалів кожного народу, національних страв, яке зробили члени місцевих національно-культурних об'єднань. Інформацію про відкриття куточка було висвітлено в місцевих ЗМІ, зокрема, на телебаченні, а також відбувся виступ на радіо, який підготувала Н. О. Захарова, начальник відділу інформації ЦМБ.

Треба відзначити, що наочні форми популяризації культури етносів краю – одна з традиційних та ефективних форм роботи артемівських

бібліотек. Так, виставка-альманах "Багатонаціональна поезія Донбасу" у бібліотеці-філії № 2 познайомила читачів з творами греків Приазов'я, білорусів, вірмен; а література з виставки-діалогу "Сказання про землю артемівську" допомогла відповісти на питання: які народності мешкають у місті, що їх об'єднує, які особливості має кожний народ. Перегляд літератури "Свята німецького народу" познайомив відвідувачів бібліотеки-філії № 5 з такими святами німців як Різдво, День матері, Свято врожаю, свято пивоварів – фестиваль Октоберфест, який занесено у Книгу рекордів Гіннеса. Про єврейські свята та традиції, сучасне життя ізраїльтян розповіли матеріали книжкової виставки-знайомства "Ізраїль сьогодні".

Читачів центральної міської бібліотеки зацікавили матеріали книжково-ілюстративної виставки "Сінявокая мая Беларусь", виставки-повідомлення "Греки Донбасу: з історичного минулого – в сучасність", на яких поряд з традиційними виданнями експонувалися матеріали, отримані за допомогою ресурсів Інтернет, а також елементи національної символіки.

Стрімкий розвиток новітніх технологій позначився й на задоволенні інформаційних потреб представників етнічних спільнот міста. Тепер відвідувачі бібліотек можуть користуватися не тільки фондом друкованих видань, а й ресурсами Інтернет-центрів (їх у ЦБС 4). Найбільшим попитом користуються повнотекстові електронні версії творів єврейських авторів як на івриті, так і у перекладах українською та російською мовами, які можна знайти, наприклад, на сайті jewish-library.ru. Читачі також активно відвідують сайти: греків Приазов'я (<http://www.azovgreeks.com>), вірменської електронної бібліотеки (<http://armenianhouse/org>), "Беларускі арнамент" (<http://uzor.iatp.by>).

Завдяки мережі Інтернет представники різних національностей можуть спілкуватися між собою, обговорювати питання щодо розвитку національних культур, взаємовідносин з іншими народами тощо. Не є секретом, що у зв'язку зі створенням самостійних держав на території колишнього Радянського Союзу, обірвався якісний поштовий зв'язок між країнами. Але завдяки електронній пошті спілкування відновлюється, знаходяться нові друзі. Так, завдяки сайту "Однокласники.ru" знаходяться люди, які народилися та мешкали в Артемівську, а потім виїхали в інші країни. Наприклад, колишній мешканець Артемівська, а зараз громадянин Ізраїлю, П. Вибойщиков активно листується електронною поштою з бібліотечними працівниками, навіть допомагає їм у пошуку необхідної інформації.

Не залишив без уваги своє рідне місто М. В. Габелєв – відома людина, краєзнавець, поет, ініціатор створення в ЦМБ сектору єврейської літератури, колишній керівник клубу "Нешаме", який зараз також мешкає в Ізраїлі. В своїх електронних листах він розповідає про сучасне життя ізраїльтян, їх культуру, звичаї, надсилає дописи в міську газету "Вперед", відгуки на нові поетичні збірки місцевих авторів, постійно спілкується з членами поетичного клубу "Ліра".

Проте далеко не кожен відвідувач вільно орієнтується у безмежних просторах світової мережі, тому працівники Інтернет-центрів створюють зручні й зрозумілі путівники, списки сайтів, на яких можна познайомитися з культурою, художньою літературою різних народів, наприклад список сайтів "В дружній семье народов", Інтернет-досьє "Братерство культур".

Культурному взаємозбагаченню читачів сприяють віртуальні подорожі, пізнавальні уроки. Так, у Інтернет-центрі бібліотеки-філії № 2 проведено пізнавальний урок "Етнічне розмаїття Донбасу", в ході якого присутні довідалися про важливі й не всім відомі факти: статистичні дані про національний склад населення Донеччини, і зокрема Артемівська, національно-культурні об'єднання, які працюють в області й у місті, програми, проекти, літературно-мистецькі заходи щодо популяризації історії та культури етносів краю.

Приємно усвідомлювати, що бібліотеки стали тим місцем, де люди різних національностей стають ближче один до одного, спілкуються між собою і знаходять взаєморозуміння. Бібліотечні заходи стали майданчиком для поглиблення знань з історії, культури етносів краю, міста, яскравим доказом успішної роботи бібліотек у сфері просування ідей міжнаціонального діалогу.

Вони є досить різноманітними: дні взаєморозуміння, вечори дружби народів, літературні альманахи, бесіди, поетичні години, етнографічні калейдоскопи та багато інших.

Теплою, насиченою яскравими, позитивними емоціями, була атмосфера вечора дружби народів у бібліотеці-філії № 1, яка цілком відповідала його назві – "Тепло нашого дому". Стрижнева ідея – культура кожного народу самобутня, а нація багата єдністю культур – була втілена у літературно-музичній композиції у виконанні членів драматичного гуртка ЗОШ № 15 під керівництвом Л. Шаповалової. Вірші Л. Кір'якова "Навеки с новой Родиной", Г. Патричі "К своим истокам прикоснись", Я. Коласа "Край родимый", А. Саркісян "Рідна земле", народні білоруські пісні, грецький танок "Сиртакі" – такий своєрідний колаж не залишив байдужим жодного учасника.

Не менш змістовним і емоційно насиченим став день взаєморозуміння "Багаті ми співдружністю культур" у ЦМБ для дітей. Окрасою заходу стали історичні подорожі "До древніх греків завітаймо", "Обряди та звичаї вірменського народу", "Де земля обітована", під час яких звучали поетичні твори, пісні різних народів, були відтворені елементи народних обрядів. Учасники висловили думку про важливість у наш час взаєморозуміння між людьми, уваги до культурного надбання кожного народу, які населяють наш край.

Багато корисної інформації одержали відвідувачі бібліотеки-філії № 2 під час проведення циклу бесід "Етнічне розмаїття Донбасу". Про історію переселення греків до Приазов'я йшлося в бесіді "З Елладою в серці", про історичний шлях та культурний розвиток циган України – в бесіді "Роми в Україні", а бесіда "Євреї в Україні" надала можливість присутнім довідатися про цікаві факти, пов'язані з історією єврейського народу, діячами культури та ін.

Етнографічний калейдоскоп "Друзі є у тебе всюди" прийшовся до душі юним читачам бібліотеки-філії № 8. Проходив він у форматі гри "Що? Де? Коли?": учасники крутили барабан, отримували картки з питаннями про фольклор, традиції, звичаї різних народів і надавали вичерпні відповіді.

На виховання толерантності, поваги до культури, мови, традицій представників різних національностей були спрямовані година інформації "Діалог народів – діалог культур" (ЦМБ), бесіда-спілкування "Лист дружби – тепло наших сердець" (ЦМБ для дітей), літературна зустріч "Пісня єдності", присвячена 90-річчю від дня народження Л. Кір'якова, мистецька година "Майстри слова та мистецтв Донеччини" (бібліотека-філія № 1), літературний портрет "Вічність добра Нодара Думбадзе" (бібліотека-філія № 7) та інші заходи.

Своєрідною візиткою ЦМБ для дорослих протягом багатьох років є поетичний клуб "Ліра". Тому презентація збірки лірики М. В. Габелева "Ты – это я" стала значною подією не тільки для членів клубу, а й для громадськості міста. До участі в заході були запрошені друзі поета, колеги по перу, які з великим задоволенням декламували його вірші про кохання.

В Артемівську вже стали традиційними фестивалі культур етнічних спільнот, в яких бібліотеки вбачають особливу форму єднання усіх сфер культурнотворчої діяльності, вихід за межі суто бібліотечних форм просування книги та мовної культури. Тому, беручи активну участь в організації і проведенні фестивалів, окрім бібліографічних оглядів, переглядів літератури, книжкових виставок, бібліотечні працівники

організують круглі столи, конкурси, виставки виробів декоративно-прикладного мистецтва тощо.

Таким чином, діяльність бібліотек Артемівської ЦБС щодо відродження і популяризації культури етносів Донеччини сприяє духовному взаємозбагаченню народів, які населяють наш край, формуванню культури міжнаціонального спілкування, зростанню позитивного іміджу книгозбірень серед місцевої громади.

Міжетнічні контакти – лише один з напрямків роботи бібліотек, адже толерантність передбачає діалог з усіма. Бібліотекам важливо навчити людей чути одне одного: молодих – чути стариків, благополучних – тих, кому живеться нелегко, здорових – зрозуміти драму інваліда. Бібліотека може зробити чимало, важливо лише усвідомити, що в цьому світі багато залежить від нас.

Історія бібліотек Артемівська (Бахмута)

Перші відомості про бібліотечну справу в м. Артемівську (Бахмуті) відносяться до 1746 р., коли було відкрито Свято-Троїцький собор. При ньому була створена перша в місті бібліотека, яка так і називалась – соборна бібліотека. Вона нараховувала близько 200 книг релігійного змісту.

З кінця XVIII ст. в Бахмутському повіті з'являються бібліотеки при церковно-приходських та народних школах. За обсягом та змістом вони були дуже різні, залежно від того, багатим чи бідним був приход.

В XIX ст. бібліотеки утворюються при учбових закладах – училищах, гімназіях та ін. В 1887 р. за даним красназнавчого музею в Бахмуті та Бахмутському повіті при народних училищах було 36 бібліотек.

У 1895 р. міська Дума прийняла рішення про виділення коштів для бібліотеки в Народному домі.

У 1899 р. на честь 100-річчя від народження видатного поета О. С. Пушкіна в місті була відкрита бібліотека для вчителів земських шкіл Бахмутського повіту, яка отримала назву "Пушкінська вчительська бібліотека". В 1911 р. вона була перейменована в "Бібліотеку службовців Бахмутського повіту". В 1912 р. її фонд нараховував близько 2000 прим. книг.

У червні 1909 р. до 100-річчя від дня народження видатного письменника М. В. Гоголя в Бахмуті на доходи міста була відкрита публічна бібліотека, що мала назву "Бахмутська міська ім. М. В. Гоголя бібліотека". На її відкриття та утримання з місцевого запасного капіталу було виділено 3000 крб. За діяльністю бібліотеки

слідкував спеціальний Бібліотечний комітет під керівництвом голови міської Думи М. І. Новгородцева. Бібліотека була платною. На утримання бібліотеки протягом 1909–1913 рр. Єкатеринославськими губернськими земськими зборами виділялось по 300 крб щорічно.

Збереглися відомості, що наприкінці ХІХ–початку ХХст. в Бахмуті існували приватні бібліотеки пані М. Вартмінської, пані Лейбової, панів Н. Нілуса, А. Лимарева, Я. Бильського, А. Іссова. Були також клубні бібліотеки – англійського, комерційного та купецького клубів, русько-єврейська читальня, бібліотека-читальня "Опікування про народну тверезість". Таким чином, до 1917 р. в Бахмуті діяло близько 20 бібліотек.

У 1918–1919 рр. фонди всіх бібліотек, які існували до революції, були конфісковані і звезені до комори. Їх треба було розібрати і передати до бібліотек, що відкривались. Цієї роботою займався надалі видатний український бібліограф Ф. П. Максименко.

За існуючими документами наприкінці 20-х років – початку 30-х ХХ ст. в Артемівському окрузі діяла 161 бібліотека. Центральна бібліотека у 1930 р. мала фонд 24 тис. книг.

У роки Великої Вітчизняної війни бібліотеки Артемівська були закриті, фонди багатьох з них знищені. Будівлю клубу піонерів та дитячу бібліотеку було зруйновано внаслідок вибуху бомби. Приміщення окружної бібліотеки було зайняте фашистами, більшість книжок спалена. Книжки, які були дозволені німцями до читання, перевезли до приміщення учительського інституту і видавались читачам. Частина фонду була збережена бібліотекарями і схована у підвалі синагоги.

Після визволення міста міську бібліотеку необхідно було створювати заново. В бібліотеці працювало 5 осіб, уцілілі книжки збирали по всьому місту. В 1944 р. відроджена міська бібліотека почала обслуговувати читачів. До 1947 р. дитяча бібліотека працювала в складі бібліотеки для дорослих. В 1947 р. вона була виділена в самостійну бібліотеку і займала 2 кімнати в приміщенні бібліотеки для дорослих.

У 40–50-х роках ХХ ст. велась активна робота з відродження та створення нових бібліотек. 15 вересня 1945 р. поновила свою роботу технічна бібліотека Дортехшколи. В 50-х р. в місті відкриваються наукова бібліотека ВНДІСіль, технічні та профспілкові бібліотеки заводів "Перемога праці", "Цветмет", кераміко-трубного та склозаводів, фабрики ім. 8 Березня. Поновлені бібліотеки учбових закладів. У 1955 р. міська дитяча бібліотека отримала нове приміщення.

1960–1970 рр. були роками розвитку бібліотек міста. За цей час було відкрито 3 державні бібліотеки. У 1970 р. в Артемівську нараховувалось

110 бібліотек всіх систем та відомств з загальним фондом 1 332,7 тис. прим.

З кінця 70-х років відбувається реорганізація бібліотек що призвело до скорочення бібліотечної мережі міста. У 1980 р. в Артемівську працювало 80 бібліотек, але обсяг фондів зростає і становить 1970,1 тис. прим.

У 1977 р. на базі центральної міської бібліотеки для дорослих відбувається централізація державних бібліотек міста, створюється нова форма об'єднання бібліотек – Артемівська міська централізована бібліотечна система. До її складу увійшли 9 бібліотек.

В 90-тих роках ХХ ст. відбувається закриття бібліотек, переважно профспілкових та технічних, скорочення обсягу фондів, зменшення кількості читачів та книговидач. У 2000 р. в місті залишилось лише 68 бібліотек.

Але незважаючи на труднощі, в бібліотеках з'являються нові форми та можливості обслуговування читачів. У 2001 р. в трьох бібліотеках міської централізованої бібліотечної системи створюється Інтернет-центри з безкоштовним для користувачів доступом до Інтернету, з 2004 р. розпочинається автоматизація бібліотечних процесів.

У 2000-х роках відбувається комп'ютеризація бібліотек та впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.¹

¹ Бібліотеки м. Артемівська (Бахмута). Історія бібліотек [Електронний ресурс] / Сайт Артемів. міськ. б-ки – Електронні дані. – Режим доступу : <http://www.artbiblio.ucoz.org>

Виробничо-практичне видання

Діалог культур

*Інформаційна довідка з досвіду роботи бібліотек
Артемівської міської ЦБС*

Укладачі:

Н. П. Супрунець,
О. О. Харіна

Редактор:

Т. С. Литвин

Науковий редактор:

Н. В. Петренко

Відповідальний за випуск:

Л. О. Новакова,
засл. працівник культури України

Комп'ютерний набір:

В. І. Копійка

Макет:

І. А. Венгренюк

Підп. до друку 15.10.2010. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк різнографний. Гарнітура Times. Ум. друк. арк. 0,7.
Обл.-вид. арк. 0,5. Зам. № 108102010. Наклад 80 пр.

Видавниче підприємство "Східний видавничий дім"
(Державне свідоцтво № ДК 697 від 30.11.2001)
83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45
тел./факс (062) 338-06-97, 337-04-80